

SZAKMAI BESZÁMOLÓ

Néprajzkutatók VII. Makói Találkozója

2022. 09.08. Makó

Pályázati azonosító: 201108/02802

Még 1991. augusztus 26-28.-án Fejér Gábor néprajzkutató, a József Attila Múzeum munkatársa szerves közreműködésével szervezték meg a városban a Fiatal Néprajzkutatók Országos Konferenciáját, ami egyszeri alkalomnak bizonyult, de egy nagyon nagy sikerű rendezvény volt. Ez adta az ötletet, hogy felújítsuk ezt a régi hagyományt és sorozatot szervezzünk belőle. Hagyományteremtő szándékkal 2016-ban újraindítottuk a találkozót, ahová nemcsak néprajzkutatók, hanem történészek, régészek, muzeológusok és kutatók jelentkezését is vártuk.

Idén, 2022. szeptember 8-án tartottuk a Néprajzkutatók VII. Makói Találkozóját a József Attila Városi Könyvtárban. 18 előadó (néprajzkutató, PHD hallgató, történész, irodalomtörténész, ökológusérkezett az ország több fontos múzeumából, hogy megosszák egymással kutatásaikat és tapasztalatokat cseréljenek.

Az egész napos konferencián 15 perces, változatos tematikájú előadások várták a résztvevőket és az érdeklődőket.

A konferencia programja és az előadások összefoglalója itt elérhető:

http://www.muzeum.mako.hu/neprajzkutato-k-vii-makoi-talalkozoja-2022/?fbclid=IwAR0wMZdohjHMJ8FZ_gG9rz4PMgqLjRxzadvOzxQo-a0r5NfoZyK4sCl6y6Q

2022

**Néprajzkutatók VII. Makói Találkozója
Program- és rezümékötet (2022)**

József Attila Városi
Könyvtár és Múzeum

6900 Makó, Deák Ferenc utca 2.

2022.09.08.

Néprajzkutatók VII. Makói Találkozója (2022)

Makó, 2022

Néprajzkutatók VII. Makói Találkozója (2022)

**József Attila Városi Könyvtár és Múzeum
6900 Makó, Deák Ferenc utca 2.**

Program- és rezümékötet

Szerkesztette:

Nagy Gábor

József Attila Városi Könyvtár és Múzeum

Szervezőbizottság:

Nagy Gábor

Szikszai Zsuzsanna

A konferencia helyszíne:

József Attila Városi Könyvtár

6900 Makó, Deák Ferenc utca 2.

ISBN 978-615-81081-5-7

Kiadó: József Attila Városi Könyvtár és Múzeum

Felelős kiadó: Szikszai Zsuzsanna

A kiadványt és a találkozót támogatta:

MAKÓ VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

NEMZETI KULTURÁLIS ALAP

Nemzeti Kulturális Alap

Néprajzkutatók VII. Makói Találkozója

József Attila Városi Könyvtár és Múzeum

PROGRAM

Gyülekezés 8 órától a József Attila Városi Könyvtárban (6900 Makó, Deák Ferenc utca 2.)

8.00 – 9.00 Regisztráció

09.00 A megjelenteket köszönti: Szikszai Zsuzsanna múzeumigazgató

ELŐADÁSOK

Levezető elnök: Nagy Gábor

09.15 – 09.30 Szikszai Zsuzsanna

Igazgató, néprajzkutató muzeológus (József Attila Városi Könyvtár és Múzeum, Makó)

Mindszenty József bíboros emlékezete Makón napjainkban egy kiállítás apropóján

09.30 – 09.45

Gál László

Etnográfus (Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark, Ópusztaszer)
Fejezetek a halászat Dél-Alföldi történetéből

09.45 – 10.00

Gyanó Szilvia

Néprajzos főmuzeológus (Thúry György Múzeum, Nagykanizsa)

Tojásosztás, borszedés, lány a lovon és más adalékok Dél-Zala néprajzához.
Szomjas Károly evangélikus lelkész felvételei a Thúry György Múzeum néprajzi fotótárában

10.00 – 10.15

Nagy Gábor

Néprajzkutató muzeológus (József Attila Városi Könyvtár és Múzeum, Makó)

„Szó nélküli interjú” A néprajzi fényképezésről mint kutatási módszerről

10.15 – 10.30 Kurucz Réka
Néprajzkutató (Pécsi Tudományegyetem-BTK, Interdiszciplináris Doktori Iskola, Néprajz-Kulturális Antropológia Doktori Program, Pécs)
Tájszerkezet, szőlőművelés és identitás kapcsolata a Villányi borvidék nyugati felén 1945-től napjainkig

10.30 – 10.45 Bartók Zoltán
PhD hallgató (Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskola, Pécs)
Őrület, normalitás és okosság egy baranyai állatmenhelyen

Hozzászólások, kávészünet

Levezető elnök: Csengeriné Szabó Éva

11.15 – 11.30 Szabó Kocsis Zsuzsanna
Néprajzkutató (Kecskeméti Katona József Múzeum, Kecskemét)
A kiskunsági kerékpáros népdalgyűjtő – Dr. Kálmán Lajos életútja és munkássága

11.30 – 11.45 Koncsek József
Önkéntes néprajzkutató, Kiskun Múzeum (Kiskunfélegyháza),
PTE BTK Néprajz-Kulturális Antropológia Tanszék (MA)
néprajz szakos hallgató
„Hej fosztóka fosztóka, kukoricát fosztunk ma...” Csuhémmunkák Kunszálláson és Fülöpjakabon

12.00 – 12.15 Végső István
Történész (Clio Intézet, Budapest)
Kinek a nyakában kerül a kötél? – A Szegénylegények című film és Nagy Czirok László írásai

- 12.15 – 12.30 Dr. Bogoly József Ágoston
Az irodalomtudomány kandidátusa, irodalomtörténész és kultúrakutató,
ny. egyetemi docens (ELTE), az MTA Köztestületének tagja, (Szeged)
A Tisza és a Maros tájértékének néprajzi és irodalmi vetülete
- 12.30 – 12.45 Bene Zoltán
Szeged folyóirat (főszerkesztő), Irodalmi Jelen (rovatvezető),
Pannon Tükör (rovatvezető) (Szeged)
Asbóth János és Bosznia.
Egy imaginárius lehetőség a Monarchia megmentésére
- 12.45 – 13.00 Sándor Bálint – Molnár Zsolt
Intézeti mérnök – Ökológus. Ökológiai Kutatóintézet,
Hagyományos Ökológiai Tudás Kutatócsoport
A néprajzi megközelítés a mai pásztorság szellemi, erkölcsi
és anyagi támogatásában
- Hozzászólások és ebédszünet
- Levezető elnök: Forgó Géza
- 14.30 – 14.45 Filus Erika
Igazgató, néprajzkutató muzeológus
Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum (Kiskőrös)
Népi műemlékek felújítása Kiskőrösön
- 14.45 – 15.00 Dr. habil. Miklós Péter PhD
Főigazgató, Tornyai János Múzeum, Könyvtár és Művelődési Központ
(Hódmezővásárhely)
Címzetes egyetemi tanár, Kodolányi János Egyetem (Székesfehérvár)
Péter László és a makói szellemi örökség

- 15.00 – 15.15 Ozsváth Gábor Dániel PhD
Néprajzkutató, kulturális antropológus, műemlékvédelmi szakmérnök
Károli Gáspár Református Egyetem, főiskolai docens
Mi szél hozta a túl a tiszai széldarálókat?
- 15.15 – 15.30 Harangozó Imre
Néprajzkutató, Békéscsabai Evangélikus Gimnázium (Békéscsaba)
Ipolyi Arnold Nép főiskola (Újkígyós)
Szakralitás az alföldi pásztorok művészetében
- 15.30 – 15.45 Dr. Szöllősy Gábor
Nyugdíjas agrármérnök, muzeológus,
Magyar Mezőgazdasági Múzeum (Budapest)
A végén csattan az ostor
- 15.45 – 16.00 Terendi Viktória
Néprajzkutató muzeológus, Tornyai János Múzeum, Könyvtár és
Művelődési Központ (Hódmezővásárhely)
Vásárhelyi Bestiárium –
Állatábrázolások a hódmezővásárhelyi tárgykultúrában

A konferencia zárása

REZÜMÉK

Bartók Zoltán

PhD hallgató, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Interdiszciplináris Doktori Iskola, (Pécs)

Őrület, normalitás és okosság egy baranyai állatmenhelyen

Kulturális antropológusként egy dél-magyarországi kisléptékű állatmenhelyen végzek etnográfiai terepmunkát. Előadásomban a megmenekített kutyák mentális képességeiről szóló helyi, émikus koncepciókat mutatom be. Az őrület, a normalitás és az okosság olyan fontos osztályozási kategóriákként jelentkeznek a menhelyen dolgozó gondozók munkája során, amelyek segítenek a gondozott kutyák viselkedésének értelmezésében és így befolyásolják az állattartási gyakorlatokat, valamint az emberek és állatok közötti kapcsolatokat egyaránt. Az állatmenhelyek etnográfiai kutatása hagyományosan az emberi érzelmekre koncentrál, azon belül is elsősorban arra a morális konfliktusra, amelyet az állatszerető menhelyi gondozók állataik elaltatása kapcsán éreztek, valamint azokra az érzelmi szabályokra és praktikákra, amelyekkel a gondozók egy a priori módon mindig pozitív személyiséget konstruálnak az általuk gondozott állatok számára. Elemzésem ezzel szemben az állatok mentális képességeinek értelmezésére fekteti a hangsúlyt. Bemutatom, hogy a gondozók elképzelése az egyes állatok őrületéről, normalitásáról vagy okosságáról hogyan járul hozzá az ezen állatokkal való társadalmi kapcsolatok dekonstruálásához, fenntartásához vagy kiszélesítéséhez. Amellett érvelek, hogy az általam vizsgált menhely fő funkciója nem elsősorban az ott gondozott kutyák örökbeadása, hanem egy sajátos kutya típus, a társadalmi életbe könnyen beilleszkedő családi kutya létrehozása. E „domesztikációs törekvés” megkívánja az állatok mentális beállítódásainak esetleges megváltoztatását is, így az állati gondolkodásról és viselkedésről szóló helyi tudás rendkívül felértékelődik a menhelyi állatok gondozása során. Végül pedig bemutatom azt is, hogy az “őrület” kategóriája hogyan nyer fontosságot az emberek között is, hogyan értelmeződik őrültként a kutyák mellett a gondozó, a néprajzkutató és a szélesebb társadalom egyaránt.

Bene Zoltán

Szeged folyóirat (főszerkesztő), Irodalmi Jelen (rovatvezető),

Pannon Tükör (rovatvezető) (Szeged)

Asbóth János és Bosznia. Egy imaginárius lehetőség a Monarchia megmentésére

Asbóth János (1845-1911), Asbóth Lajos honvédtábornok fia, az első magyar szecessziós regénynek tartott *Álmok álmodója* szerzője a Mill-i liberalizmus fundamentumán kibontakozó eszmerendszerét publicisztikájában, valamint a *Magyar conservatív politika* című könyvében és a *Három nemzedék* című esszéjében fejtette ki a legmaradandóbban. Asbóth a korszak uralkodó eszméjével, a saját szellemi ébredését is meghatározó liberalizmussal szembe helyezkedve egy konzervatív politikát tartott üdvösnek, nem kis mértékben a Mill-i alapoktól egyre távolodó, individuális liberalizmus térhódítása miatt. Kitűnő politikai elemző és remek megfigyelő, amely a Bosznia-Hercegovinában tett utazása nyomán született útirajzaiból is kiviláglik. Éleslátására jellemző, hogy – nem úgy, mint a korszak liberális elitje – „rendszerhibák” sokaságára figyelt föl és mutatott rá, s mindezekből kiindulva halálpontosan vetítette előre a jövő nemzedékek előtt adódó nehézségeket. Meglátta például azt (nem kis mértékben a boszniai utazásnak köszönhetően), amit kortársai közül szinte senki: a magyar hatalom nemzetiségekkel ápolat kapcsolatából fakadó visszasságokat, és nem csak fölismerte a rossz politikai hozzáállásból eredő, valós félelmekre alapot adó folyamatokat, de megoldási javaslatokkal is előállt. Mindemellett egy soknemzetiségű, kulturálisan sokszínű, ám mégis együvé konvergáló államalakulat víziójának fölvázolása közben a kulturális antropológia vonatkozásában is hasznos megfigyeléseket tett közé.

Dr. Bogoly József Ágoston

**Az irodalomtudomány kandidátusa, irodalomtörténész és kultúrakutató,
ny. egyetemi docens (ELTE), az MTA Köztudományi Testületének tagja, (Szeged)**

A Tisza és a Maros tájértékének néprajzi és irodalmi vetülete

A kanyargós Tisza különleges tájértékét már az a több változatban fennmaradt, néprajzilag értékes eredetmagyarázó monda is kiemeli, amely szerint minden teremtménynek, már a világ teremtésekor megvolt a maga kijelölt helye, csak a Tiszának nem, mert Krisztusnak, vagy Szent Péternek, vagy az angyalnak kellett szamarát aranyekébe fognia és a Tiszának megparancsolnia, hogy kövesse, jöjjön vele a kanyargósra sikerült barázdában.

A néprajzi, kultúratörténeti és irodalmi egyedi tájérték kiemelésére törekvő előadás a Tisza és a Maros folyó tájesztétikai és ökológiai jelentőségét is hangsúlyozza, az egyedi tájérték irodalmi megjelenését a költők és írók világában nyomon követi.

A néprajzi és irodalmi tájérték párhuzamos vizsgálata során a Tisza-táj és Maros-partszakasz tájképi adottságai az egyedi tájértékek felismerésére és megőrzésére köteleznek bennünket. Az 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről szól és az alábbi fontossági sorrendet emeli ki: "A természeti értékek és területek, tájak, valamint azok természeti rendszereinek, biológiai sokféleségének általános védelme, megismerésének és fenntartható használatának elősegítése, továbbá a társadalom egészséges, esztétikus természet iránti igényének kielégítése."

Az egyediségi, a régiségi, az ősiségi, a néprajzi és ökológiai, tájesztétikai, az irodalmi és hagyományőrzési jelentőséggel rendelkező Tisza-táj és Maros-partszakasz esetében kiemelésre kerül a környezettörténet néprajzi és irodalmi vetülete, az ártér környezetesztétikai tájértéke. A Tisza és a Maros néprajzi-ökológiai hagyománykörében a szépirodalmi példák az ember folyóparti területhez tartozó alapviszonyát világítják meg.

A néprajzi és irodalmi táji önazonosság eddig még nem kutatott és nem értelmezett összefüggéseit feltáró új szemléletű előadás ez, amely a néprajz területéről utal Andrásfalvy Bertalan és Bellon Tibor ide vonatkozó munkásságára is.

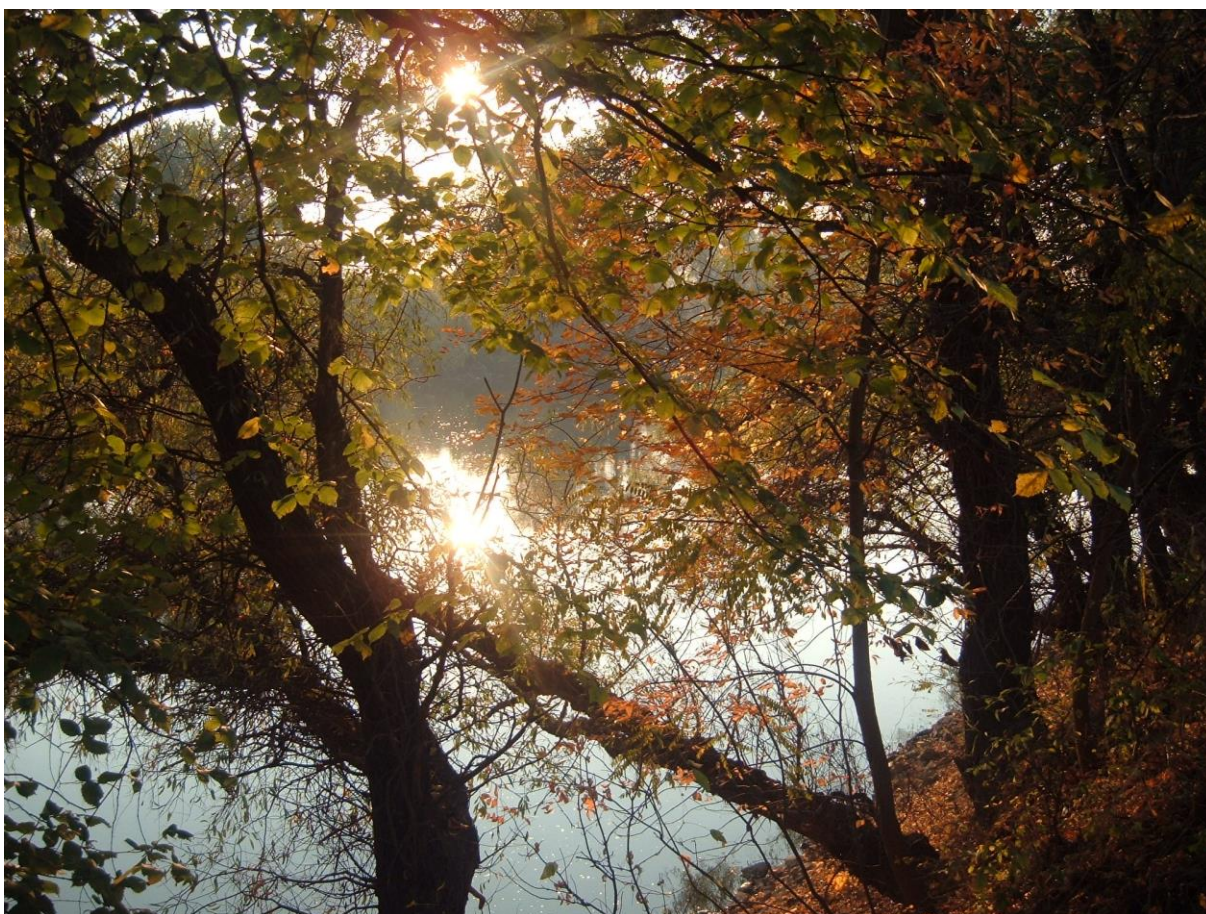
1. kép: Tisza-ártéri örökbéke (Fotó: Bogoly József Ágoston)

2. kép: Maros-parti ártér Makónál (Fotó: Bogoly József Ágoston)

3. kép: Tisza, szegedi part

4. kép: Maros part Makónál (Fotó: Bogoly József Ágoston)

Filus Erika

Igazgató, néprajzkutató muzeológus

Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum (Kiskőrös)

Népi műemlékek felújítása Kiskőrösön

Kormánydöntés értelmében 2022–23 Petőfi Emlékév. Ennek szellemében Kiskőrös, Petőfi Sándor szülővárosa már 2020-ban megkezdte a felkészülést a költő születésének 200. évfordulójára. Az előkészületek fontos részét képezi a Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum intézményegyes épületeinek felújítása.

Előadásom témája a Szlovák Tájház veszélyelhárító felújításának, valamint Petőfi Sándor szülőházának műemlékvédelmi felújításának ismertetése, a tapasztalatok bemutatása. Az előadás részletesen kitér a felújítási munkálatokat megelőző felmérésekre, szakvéleményekre, illetve azok fontosságára, valamint bemutatja az egyes munkafázisokat és a felújítás közben felmerülő problémákat és megoldásukat.

1. kép: Szlovák Tájház

2. kép: A felújított szülőház

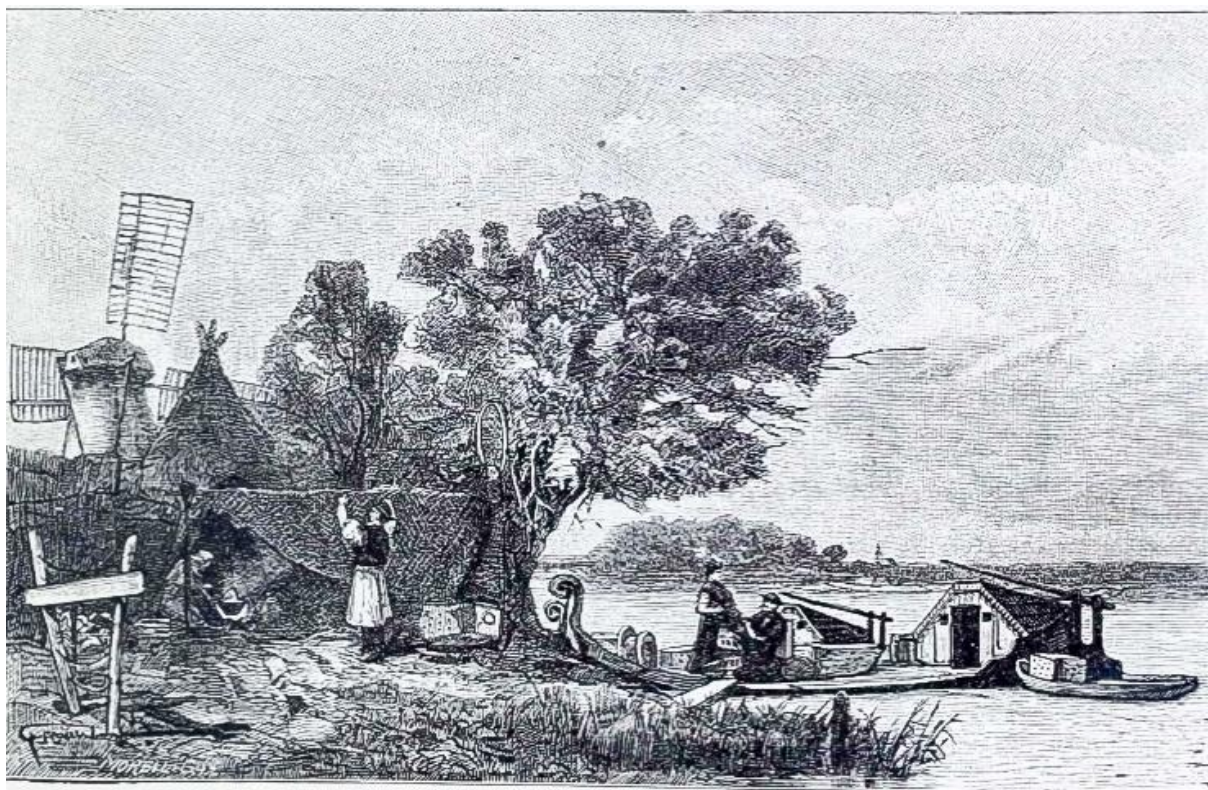
Gál László

Etnográfus

Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark (Ópusztaszer)

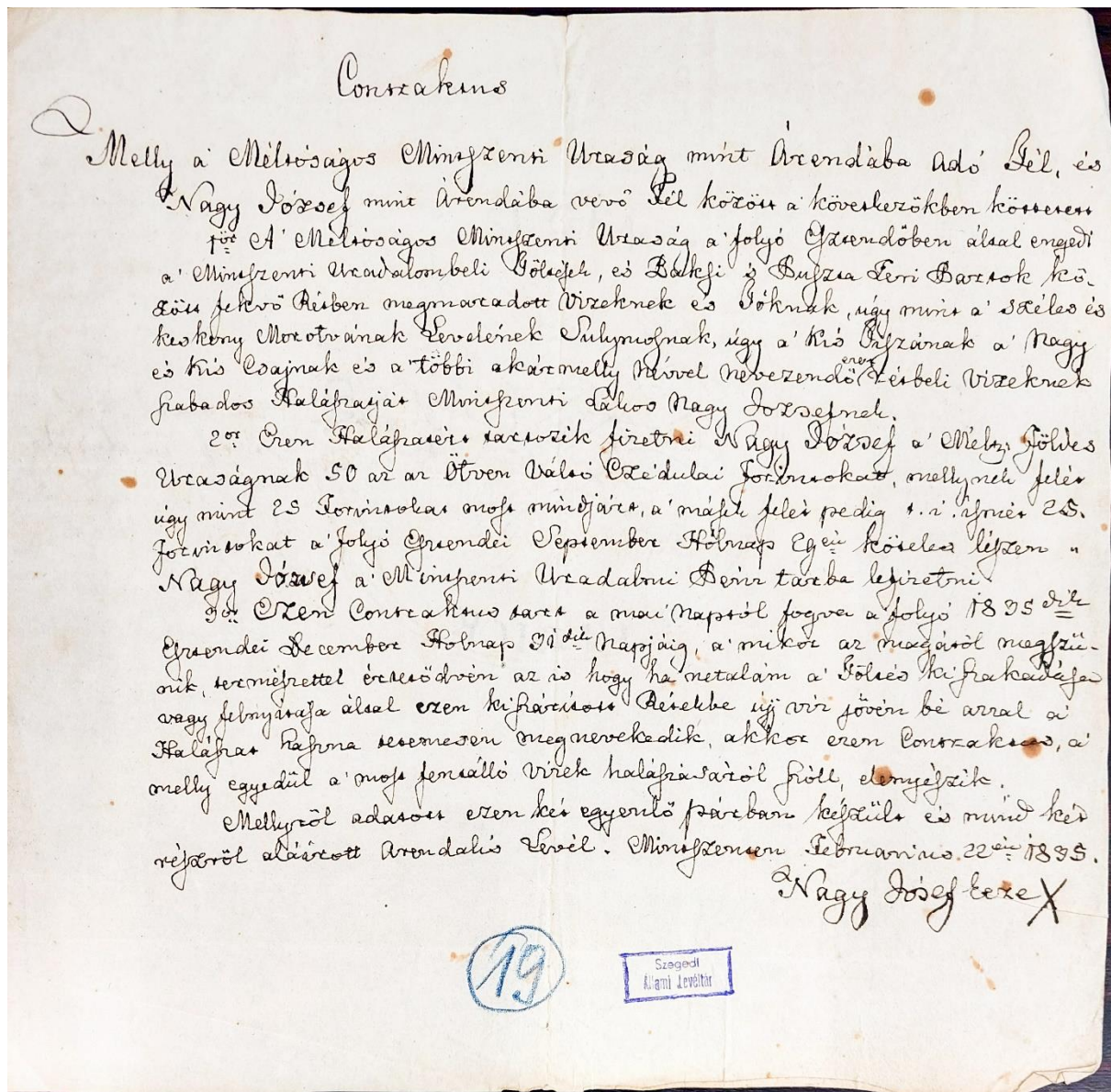
Fejezetek a halászat dél-alföldi történetéből

A halászat már a legrégebbi korokban is meghatározó volt a Tisza mentén. Régészeti leletek már a gepidák korából a halászatról mesélnek Szentes környékéről, de nagyszámú leletet találtak Szermonostorának feltárásakor is. A középkorban egészen a folyó szabályozásokig a Tisza a hatalmas halbőségéről volt híres. Sok ember élt ezen a vidéken a halászatból és a hal feldolgozásából (szárítás, füstölés, halhasítás). Gazdaságilag nagyon jelentős tevékenységről volt szó sok évszázadon át, ami jelentős hatást gyakorolt a térség népességére. Pár szóban kitérnék a fokgazdálkodásra, ami a halászattal kapcsolatban nagyon fontos és egészen napjainkig tart a hatása! Végül bemutatnák egy 19. század eleji halászati szerződést a Pallavicini uradalom és egy kishalász között.

Szegedi halásztanya.

1. kép: Tiszai halásztanya

2. kép: Halászati szerződés 1835-ből

Gyanó Szilvia

Néprajzos főmuzeológus, Thúry György Múzeum (Nagykanizsa)

Tojásosztás, borszedés, lány a lovon és más adalékok Dél-Zala néprajzához.

Szomjas Károly evangélikus lelkész felvételei

a Thúry György Múzeum néprajzi fotótárában

Varázsos rendhagyás – Jeles napok Dél-Zalában címmel 2022. április 12-én nyílt időszak kiállítás a Thúry György Múzeumban. A tárlat az évnél azokat a napjait, periódusait emeli ki, amelyek Dél-Zalában és a szomszédos területeken jelentősek voltak, és amelyeknek a Thúry György Múzeum gyűjteményeiben tárgyi, képi vagy adattári emlékei őrződtek meg. Az egykori (és mai) jeles napokat januártól decemberig követjük nyomon régi kalendáriumok, a néprajzi raktárban a „kultikus” polcokon elhelyezett tárgyak és a néprajzi fotótár felvételeinek a segítségével. A 19. század végétől a 20. század második feléig – esetenként a mai napig – mutatjuk be a jeles napokhoz kapcsolódó tárgyakat és/vagy képeket; elsősorban azokat, amelyeknek néphit- és szokásbeli vonatkozásaik is vannak. A kiállítás alapja Kerecsényi Edit szerteágazó gyűjtőmunkája. Az egykori néprajzos igazgató nem tartotta magát a népszokások és a folklórjelenségek kutatójának, leírókartonjai mégis bőséges, gyakran pótolhatatlan információkkal szolgálnak Dél-Zala szellemi néprajzáról is. A néprajzi fotótárat nem csak saját, hanem fényképezésben jártas társai felvételeivel is gyarapította, így például Berentés Tamás és Szomjas Károly fotói a gyűjtemény kiemelkedő darabjai.

Szomjas Károly Pátró (ma Nemespátró) evangélikus lelkésze volt 1935-1979 között. Az 1956-ban alakult Kanizsa Fotóklub alapító tagjaként Kerecsényi Edittel együttműködve készített néprajzi felvételeket a faluban. Felesége, „Vica néni” az 1980-as években a múzeum nyugdíjas alkalmazottjaként segítette a gyűjteményi munkát, miközben maga is néprajzi gyűjtéseket folytatott. A pátrói lelkész örökítette meg a tojásosztást, mely különleges adalék a húsvéti ünnepkör tanulmányozásához. Említést érdemel a „borszedés” fényképsorozat, mely a lelkészi járandóság beszédét dokumentálta. Ezen kívül más, a néprajzi leírásokat kiegészítő vagy illusztráló felvételei a pátrói emberek ünnepeiről és hétköznapjairól is értékes források a néprajzi kutatómunka számára. Előadásomban a Szomjas Károly által készített néprajzi felvételek tanulságairól beszélek.

1. kép: Tojásosztás Pátrón (ma Nemespátró). Díszes, paszitos vékaruhába fogott ajándékokkal igyekeznek az asszonyok a templomba. Fotó: Szomjas Károly, 1964.

2. kép: Borszedés Pátrón Fotó: Szomjas Károly, 1963.

3. kép: Aratás Surdon. Fotó: Szomjas Károly, 1962.

4. kép: A „lesütöthús” berakása a bödönbe. Fotó: Szomjas Károly, Pátró, 1963.

Harangozó Imre

Néprajzkutató, Békéscsabai Evangélikus Gimnázium (Békéscsaba)

Ipolyi Arnold Népfőiskola (Újkígyós)

Szakralitás az alföldi pásztorok művészetében

„Mivel a népművészet jelrendszereinek alapelemei ősi eredetűek, – írja Kabay Lizette – a forrásnál, az ősművészetnél kell elsősorban tájékozódnunk.” Ez a gondolat jár a fejemben, s közben nézem, kézbe fogom, ujjammal érintem régi pásztoraink keze nyomát, a rajtuk lévő rovott jeleket. Kedves főiskolai tanárom, haláláig atyai jóbarátom *Makoldi Sándor* alapvetése sejlik föl bennem, miszerint a népművészet egy egységes, szervesen összefüggő és a maga nemében teljes jelrendszer. Olyan képet alkotó logikát, amiben az emberi lét, hitvilág, világkép, gazdálkodás és maga nyelv közös transzcendens gyöke sejlik föl. A föld vonzásában élő ember és közösség a teremtés minden apró részletében beszédes képeket látott, léte minden pillanatában ilyen képekben és jelekben gondolkodott. Jellé, beszélő képpé sűrűsödtek a minden napi élet tárgyai, állatai és emberei is...

1. kép: Szaruból készült kaszakőtartó (tokmány) karcolt jelei a Kis-Sárrétről.

(Harangozó Imre gyűjtése.)

Koncsek József

Önkéntes néprajzkutató, Kiskun Múzeum (Kiskunfélegyháza),
PTE BTK Néprajz-Kulturális Antropológia Tanszék /MA/ néprajz szakos hallgató

„Hej fosztóka fosztóka, kukoricát fosztunk ma...”

Csuhémunkák Kunszálláson és Fülöpjakabon

Fülöpjakabon és Kunszálláson három idős néni foglalkozik csuhémunkákkal, mindhármuknak van sajátja, de lényegében a legtöbb termék azonos, illetve az egyéni alkotói fantázia formálja az elkészült alkotásokat. A szülői háznál ismerkedtek meg a csuhéval és kezdtek el különböző használati- és dísz tárgyakat készíteni.

A csuhéból készült **kötöző anyagok, használati eszközök** (*edényalátétek, lábtörölők, tárolók, táskák, szatyrok*) képezték az elkészített tárgyak nagyobb részét, kisebb részét tettek ki a **díszítő jellegű tárgyak** (*vásza tartók, virágok, angyalkák, keresztek, falvédők, poháralátétek és egyéb kisebb tartók*), illetve **bútortartozékok** (*ülők, háttámla*), valamint a **papucsok**.

Mára ez a tendencia megfordult és szinte egy-két kivételtől eltekintve a díszítést szolgálják az elkészített munkák. Leginkább a különböző méretű szatyrok és táskák, melyek használatra készülnek. Akkor is és most is a tárgyak leginkább saját használatra és ajándékozásra készültek és nem eladásra. Kivételt képez a kunszállási Punyi Ferencné, aki aktív korában a Háziipari Szövetkezetnek végzett bedolgozói munkát.

Sajnos a két településen nincs olyan fiatal, aki folytatná munkájukat, igaz Kecskeméten és Kiskunfélegyházán is folynak szakkör jellegű képzések, vannak népi iparművészek, akik munkáikkal kielégítik a vásárlói igényeket, illetve próbálják átörökíteni ezt az igen régi „mesterséget”. Előadásomban szeretném röviden bemutatni életútjukat, a csuhé tárgyak készítésének fortélyait és beszélni a csuhétárgyak készítésének jelenéről a „mesterség továbbadásának lehetőségeiről.

Kurucz Réka

Néprajzkutató, PTE-BTK, Interdiszciplináris Doktori Iskola,

Néprajz-Kulturális Antropológia Doktori Program (Pécs)

Tájszerkezet, szőlőművelés és identitás kapcsolata a Villányi borvidék nyugati felén

1945-től napjainkig

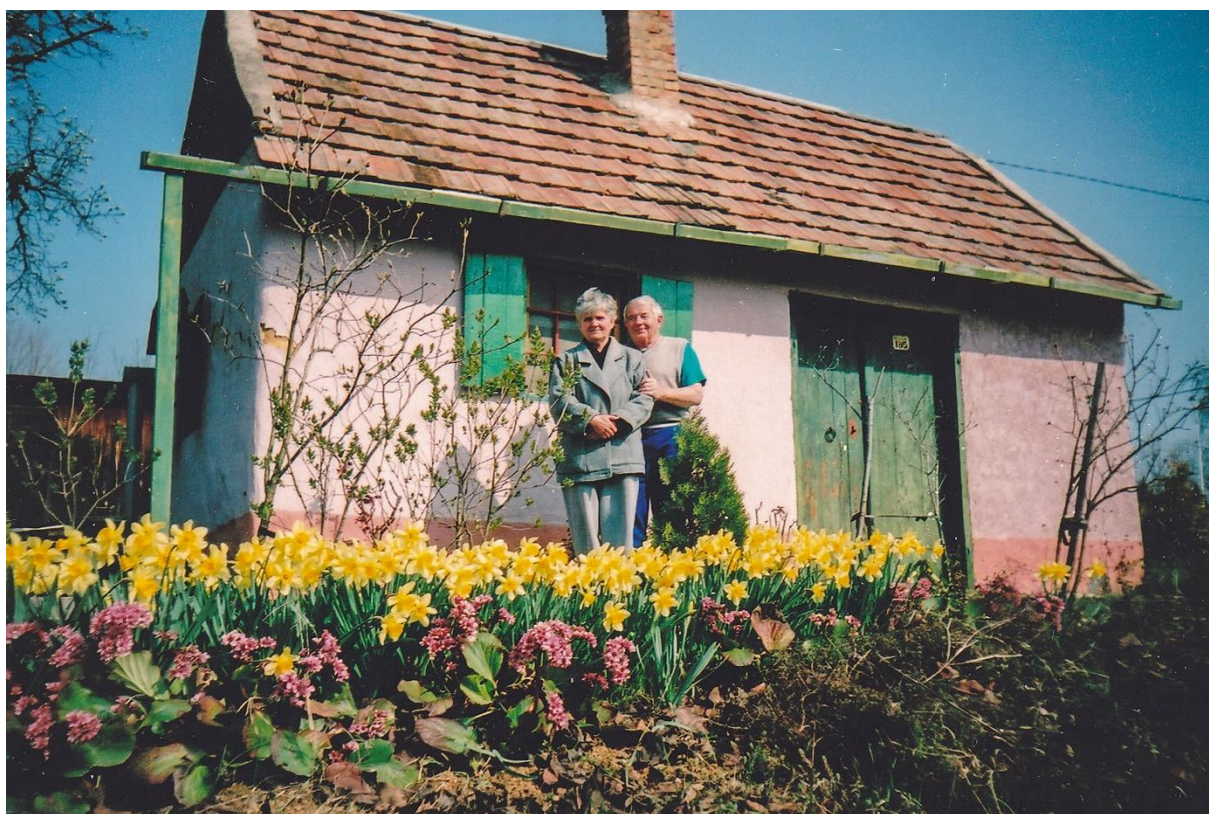
Kutatásaim során a Villányi borvidék területén eddig kevésbé vizsgált, az önellátásra berendezkedett paraszti gazdaságok szerves részét képező kisparcellás szőlőterületeket érintő változásokra fókuszálok. Értelmezésükhöz az időben változó szőlőhegyi földhasználatnak, művelési módnak, társadalmi-gazdasági változásoknak, a tágabb történeti-agrártörténeti hatásoknak együttes vizsgálata szükséges. A szőlőhegyek mint tájtörténeti, földhasználati folyamatokban gyökerező társadalmi produktumok, érzékletesen magukon viselik a vidék társadalmi-gazdasági-kulturális változásait egy-egy térség szocializmus kori, illetve poszt-szocialista, jelenkori valóságában. Előadásomban a Villányi borvidékhez tartozó Hegyszentmárton és Diósviszló településekhez tartozó szőlőhegyek példáján igyekszem bemutatni, hogy e szőlőhegyek sajátos tájszerkezetet és (bio)kulturális örökséget őriztek meg, egyben jelentős társadalmi szerepet tölthettek be a hozzájuk kapcsolódó közösségek életében a szocializmus időszakában is. Mivel a fenti szőlőhegyeken hagyományosan az Ormánság lakói művelték szőlőiket, bemutatom a határsávból (Rákosi-vonala) történő kitelepítések és a kollektivizálás következtében meginduló jelentős elvándorlást a kisüzemi szőlők szemszögéből. A kényszerűségből vagy a tévesztés elől elköltözők akár évtizedeken keresztül megtartották zártkerti szőlőiket, melyeket visszajárva, mint „hétvégi parasztok” műveltek/művelnek tovább. Lényegében e kisparcellás szőlők mint kollektivizálásból kimaradt „reliktum” területeket, az állandóság, a tudás- és tulajdonfolytonosság színtereiként, gyakran a paraszti identitást őrző menedék és ellenvilág szerepét tölthették be tulajdonosaik számára. Előadásom végén röviden kitérek arra, hogy rendszerváltozás gyorsan változó körülményei, a szocialista tervutasításos gazdasági rendszerből a piacgazdaságba történő átmenet milyen hatással volt e szőlőhegyek tulajdonviszonyaira és birtokszerkezetére.

1. **kép:** Borospince, Szőlőhegy 27. Fotó: Zentai János, 1970, Diósvizlő.
(A pécsi JPM Néprajzi Osztályának fotótárából)

2. **kép:** Borosgazda vendégeivel. Fotó: Zentai János, 1968. szept, Diósvizlő
(A pécsi JPM Néprajzi Osztályának fotótárából)

3. **kép:** Pince kákicsi származású pécsi tulajdonosaival, Hegyszentmárton szőlőhegy 2006.

Fotó: Farkas S. archívumából

Dr. habil. Miklós Péter PhD
Főigazgató, Tornyai János Múzeum,
Könyvtár és Művelődési Központ (Hódmezővásárhely)
címzetes egyetemi tanár, Kodolányi János Egyetem (Székesfehérvár)

Péter László és a makói szellemi örökség

Péter László (1926-2019) irodalomtörténész, nyelvész, folklorista, a szegedi egyetem professzora, akadémiai doktor a huszadik századi magyar irodalom klasszikusainak (például Juhász Gyula, Móra Ferenc, József Attila, Radnóti Miklós) életműve mellett többek között textológiával és a Dél-Alföld művelődéstörténetével foglalkozott, de – miközben néhány évig előbb Karcagon, majd Makón múzeumigazgatóként tevékenykedett – ő volt az Új magyar irodalmi lexikon főszerkesztője is.

1952 és 1954 között a makói múzeum igazgatójaként dolgozott, s ebben az időszakban nemcsak a lokális József Attila-emlékek gyűjtését kezdte meg, de létrehozta az első állandó helyi régészeti és néprajzi kiállítást is, valamint megindította a Makói Múzeum Füzetei című sorozatot.

Az előadásban széleskörű szakmai érdeklődéséről és nagyarányú forrásismeretéről bizonyóságot adó tudományos pályája került áttekintésre, külön kitérve kutatásainak makói vonatkozásaira, illetve a városról vallott nézeteire.

1. kép: Péter László a Kesztner-ház előtt

Nagy Gábor

Néprajzkutató muzeológus

József Attila Városi Könyvtár és Múzeum (Makó)

„Szó nélküli interjú” A néprajzi fényképezésről mint kutatási módszerről

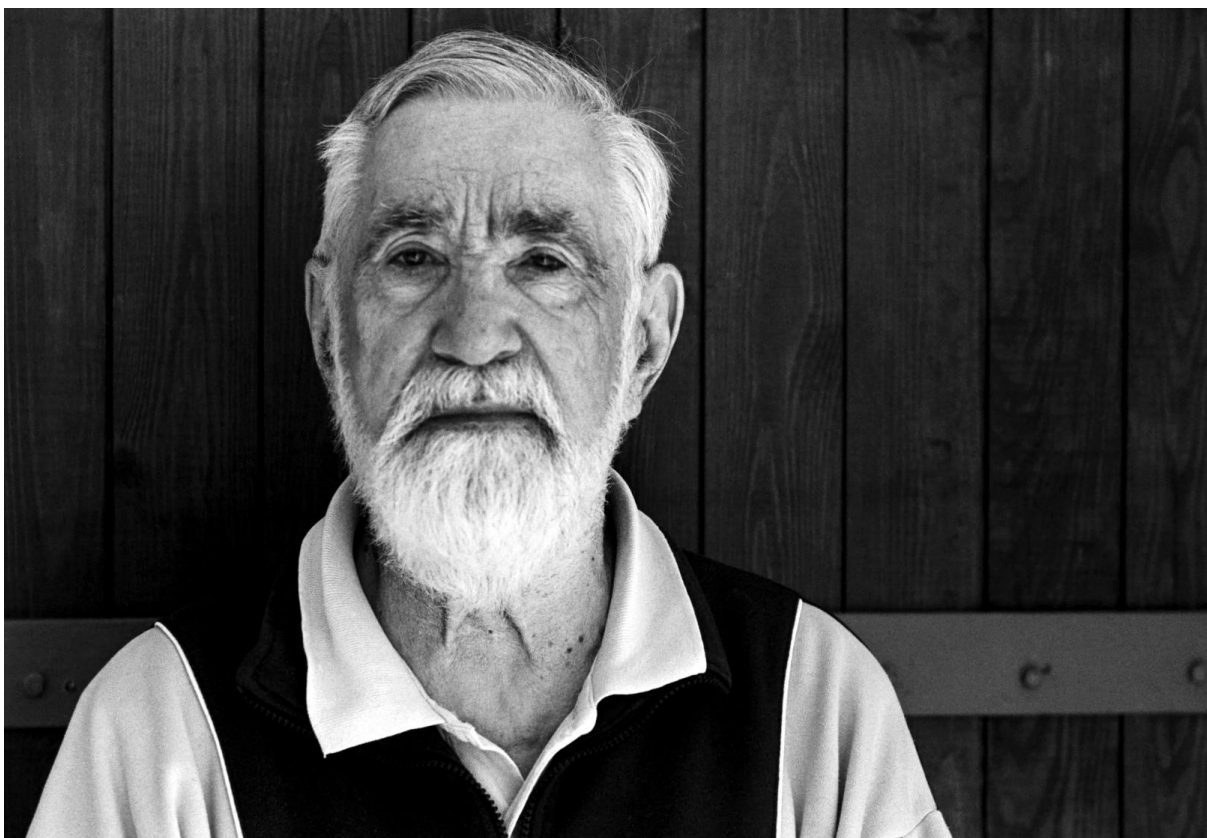
A néprajztudomány megalakulása óta használja a fényképezés technikai lehetőségeit a különféle terepmunkák dokumentálásában. Előadásom fókuszpontjába a néprajzi fényképezés kiemelkedő kutatóit és fényképész egyéniségeit állítom. Szólok Herman Ottó, Györffy István, Madarassy László, Juhász Antal, Szentí Tibor, Kunkovác László és Kása Béla munkásságáról. Egyik irányzat jellemzője, amikor a néprajzi terepkutatás kiegészítő módszere a fényképezés mint dokumentálás. E mellett megkülönböztetem a néprajzi fényképezést mint kutatási módszert, mely a kulturális antropológiából jól ismert, Clifford Geertz által megalkotott „sűrű leírás” fogalmához hasonló kulturális tartalmakkal bír.

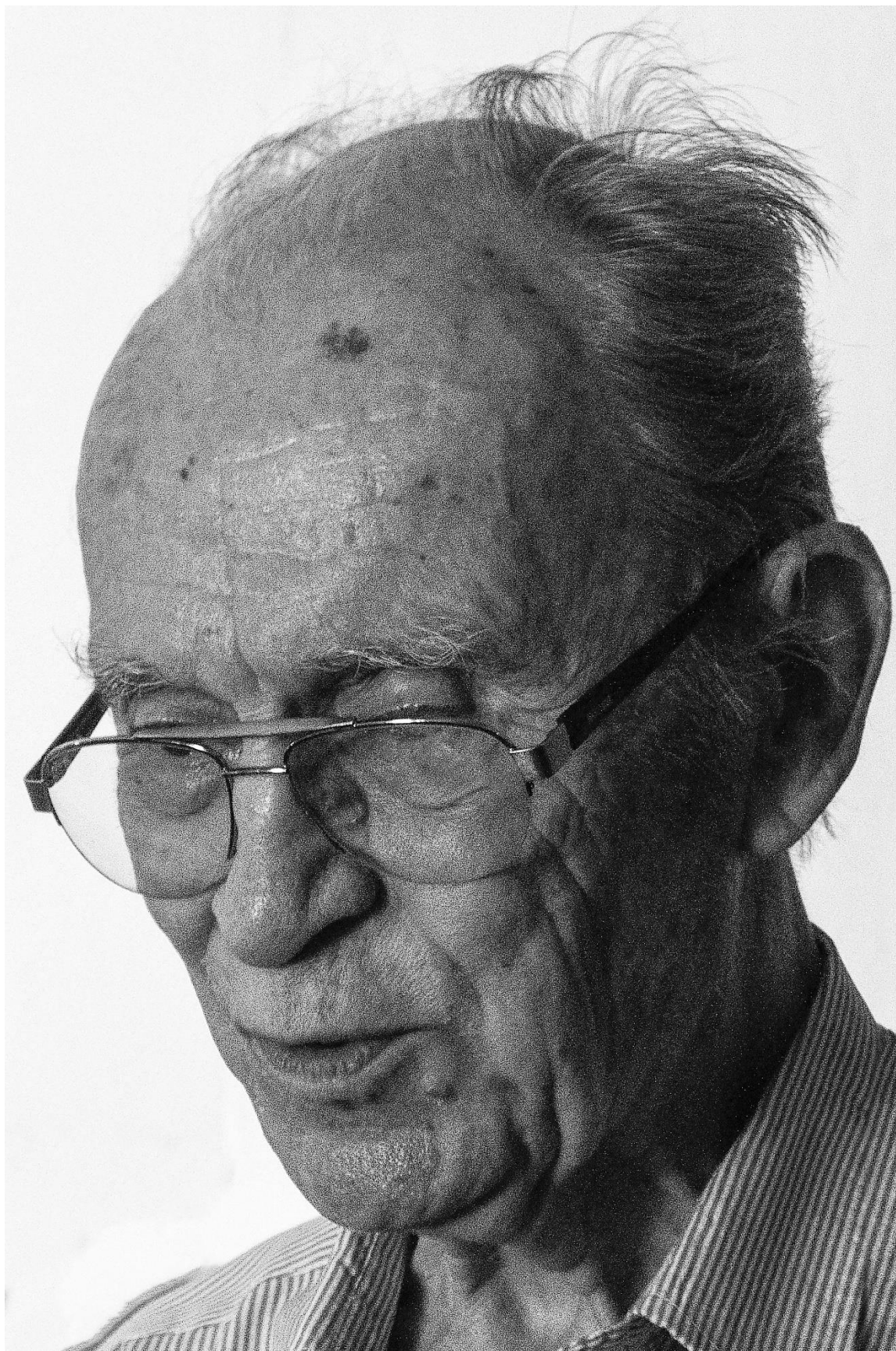
1. kép: Kása Béla fotográfus az 1980-as években készült, magyarszovátai muzsikusokat ábrázoló felvétele előtt (Fotó: Nagy Gábor, 2021)

2. kép: Kunkovács László gyűjtés közben Apátfalván (Fotó: Nagy Gábor, 2016)

3. kép: Szentı Tibor néprajzkutató (Fotó: Nagy Gábor, 2019)

4. kép: Juhász Antal néprajzkutató professzor (Fotó: Nagy Gábor, 2019)

Ozsváth Gábor Dániel PhD

Néprajzkutató, kulturális antropológus, műemlékvédelmi szakmérnök

Károli Gáspár Református Egyetem, főiskolai docens

Mi szél hozta a túl a tiszai széldarálókat?

„*Ha már szélmalmunk nem lehet, egy széldarálónk azért csak igen*” vallották a szélmalmaiktól a törvény erejénél fogva megfosztott egykori tiszántúli molnárok. Azt követően, hogy az alföldi tanyavilág szélmalmait utolérte a hatalmi tiltás, új utakat kellett keresni az állatok, de gyakran a népesség őrlésménnel való ellátására.

Az első ilyen kisméretű szélmotorok, a Gálicsiában és további ortodox területeken bizánci hatásra meghonosodott, forgatható házas szélmalmok elvét követték. A hódmezővásárhelyi tanyavilágban, még az első világháború után frontélményeik felidézésével a Galíciát, orosz frontot, Baltikumot megjárt egykori hódmezővásárhelyi malomfaragók készítették.

E daralók méretüket tekintve a legnagyobbak alapja sem haladta meg a 2,7 x 2,7 alapterületet s a 3,6 m magasságot, a kisebbek 1,9 x 2 m-es alapon 3 m belmagasságot, egy ember szűken fért meg benne. E kis szélmalmok a 19-20. század fordulóján a Baltikumból kisugárzóan terjedtek szét Lengyelországtól Galicián át egészen a Fehérorosz sztyeppékig.

Az átvétel nem azt jelentette, hogy szerkezetében és anyagában másolták le a baltikumi malmokat, hanem elsődlegesen az alapelvet, a kis, jó haszonnal járó malom alapötlete révén készítették el a saját malmaik kicsinyített, leegyszerűsített mását. Tehát elsődlegesen az eszme, a malombirtoklás lehetősége volt, ami gyorsan tovaterjedt, szerkezetét saját helyi tapasztalataik révén tovább gondolva, adoptálták a hely kívánta követelményekhez.

E jókora kitérőre azért volt szükség, hogy feltárjuk a Tiszántúlon, elsődlegesen Hódmezővásárhelyről elterjedt széldaralók eredetét. E kis szélmalmok tiszántúli megjelenése számos tényező szerencsés egybeesésének az eredménye. Az egyik ilyen, hogy a két otthonától távolra vetődött frontkatonák figyelmét magára vonják a galíciai kis daralók, ezt alapozta meg, hogy családjuk otthon szélmalmot birtokolt. Más részről a véletlenek folytán, olyan területen töltötték hadifogságukat, ahol elterjedtek ezen apró családi széldaralók. A vásárhelyi tájon a vályog vagy téglafalazatú, holland rendszerű, forgatható tetőszerkezettel épült szélmalmokban, illetve, falazott pilléres szárazmalmokban járatos vásárhelyi katonák számára szokatlanok voltak a fa szerkezetes malmocskák. Gondosan szemügyre vették, s haza térve 1918-ban, megépítették saját használatra, a mártélyi határban az első széldaralót. Egy évre rá sógora is felállította a maga daralómalmát, majd egyre többen követték őket.

A hatóságok figyelmét is felkeltették ezen szokatlan darálók, oly annyira, hogy 1919-20-ban még vámadó alá is vonták gazdáikat, később saját szükségletre való használat mellett felszabadították ezen teher alól. A helyzet pikantériája, hogy honunkban egyetlen működő szél erővel hajtott őrlőszerkezet épp az eredetileg Mindszenti határban épült széldaráló Szokolyán elkészült replikája.

1. kép: Széldaráló Hódmezővásárhely tanyavilágában, (Fotó: Kunkovács László, 1982)

http://www.fotomuveszet.net/korabbi_szamok/200703/koszonet_a_fenykepezogepnek

2. kép: A Mindszenti széldaráló replikája a Lénárt István által Szokolyán megépített széldaráló (Fotó: Ozsváth Gábor Dániel, 2012)

3. kép: 1865-től az orosz cár megengedi a saját szükségletre Őrlő malmok állítását, malomutcák alakultak ki. (Saaremaa észt képeslap, KOPPEL Mihkel. Transactions TMS 13th Symposium in Aalborg, Denmark, 2011. 280)

Sándor Bálint – Molnár Zsolt

Intézeti mérnök – Ökológus. Ökológiai Kutatóintézet,

Hagyományos Ökológiai Tudás Kutatócsoport

A néprajzi megközelítés a mai pásztorság szellemi, erkölcsi és anyagi támogatásában

A magyar pásztortársadalom országszerte híres jellegzetessége, hogy szakmájukba nem engedtek be kívülállókat, tudásukat rendszerint még szakmájukon belül is féltve őrizték. Mind a mai napig akadnak kiemelkedő mesterségbeli tudással rendelkező pásztordinasztiák. Ugyanakkor mára az átalakult társadalmi, gazdasági és technológiai környezet, valamint az ezzel együtt járó ökológiai változások folytán foglalkozásuk lassan kiveszik. Az utolsó képviselői tűnhetnek el társadalmunknak, akik valójában megértik a természeti környezetükben lezajló folyamatokat, valamint képesek a tájba illeszkedő, hosszútávon fenntartható gazdálkodásra. A hagyományos ökológiai tudásnak és e-tudás birtokosainak a megmentésére immáron muszáj társadalmi szinten lépéseket tennünk.

A néprajzkutatóknak tevékenységüknek köszönhetően kiemelkedően sok értéket és tudást sikerült megmenteni elsősorban a pásztorművészetek körében, melynek nem kevés követője akadt. Kevésbé kutatott téma azonban a jószágtartás és -kezelés, az állatgyógyászat, a legeltetés, a legelők fenntartásának kérdéskörei. Egy néprajzzal foglalkozó szakember – bármily lelkes is – sok esetben öntudatlanul a klasszikus néprajzi adatok felé fordítja figyelmét. Az ökológiát, legelőkezelést érintő részletek jellemzően akaratlanul elsikkadnak az adatrögzítés során.

Kiemelt cél, hogy a tradicionális pásztorok befogadják mesterségükbe, tanítsák a kívülről érkező pásztorokat és bojtárokat. Az ilyen – akár szakirányú tanulmányokat végzett – személyek könnyebben megérthetik, megláthatják a szakma csínját-bínját, valamint érdekeltek is a tudás fenntartásában. Minden elvesztegetett bojtárral közelebb jutunk a szakma végleges eltűnéséhez. Itt éleződik ki a néprajz- és más kutatók felelőssége, hogy a pásztorok öröksége ne csupán múltidéző előadások és bemutatók témája legyen.

1. kép: Fegyver Tibor gulyás Csikópusztán (Fotó: Nagy Gábor, 2021)

2. kép: Szikszai István juhász Csanádpalota határában (Fotó: Nagy Gábor, 2021)

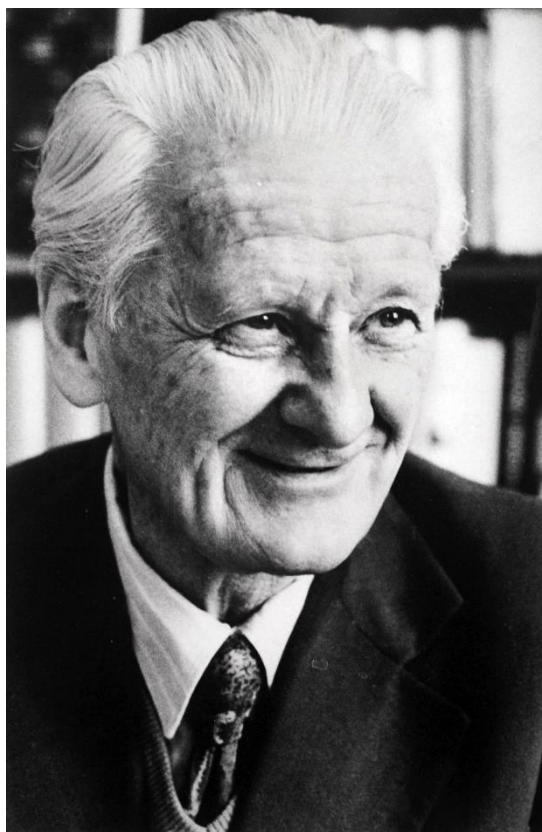
Szabó Kocsis Zsuzsanna

Néprajzkutató muzeológus, Kecskeméti Katona József Múzeum (Kecskemét)

A kiskunsági kerékpáros népdalgyűjtő – Dr. Kálmán Lajos életútja és munkássága

Dr. Kálmán Lajos (1921-1999), zenepedagógus, népzenekutató, a Kiskunság népdalgyűjtője Szabadszálláson született. Meghatározó személyisége a Kecskemét környéki, Bács-Kiskun megye, de mondhatjuk, hogy az ország kulturális és zenei életének is. A népzene és a népdalok iránti szeretete már gyermekkorában kialakult, melyeknek később gyűjtője lett. Érdeklődéssel fordult a kiskunsági emberek világa, nyelve, kultúrája és hagyományai felé. „Tájhazám a Kiskunság...” – vallotta. Gyűjtései közé tartozik az úgynevezett padkaporos bálók muzsikája, továbbá a bugaci pásztorok dallamvilága, a szanki, mórícgáti, szabadszállási, kunszállási, nyárlőrinci és a lászlófalvi népi énekek. Nevéhez fűződik a Kecskeméti Népzenei Találkozók sorozatának elindítása.

„Aki a nép dalait ismeri és kedveli, leginkább szereti magát a népet is, múltjával s abból következő jelen törekvéseivel együtt” – írja Népdalgyűjtés Kecskeméten és környékén című tanulmányában. Értékmentő, közösségteremtő munkája országosan elismert.

1. kép: Dr. Kálmán Lajos

2. kép: Dr. Kálmán Lajos az énekkarával

Szikszai Zsuzsanna

Néprajzkutató muzeológus, múzeumigazgató,

József Attila Városi Könyvtár és Múzeum (Makó)

Mindszenty József bíboros emlékezete Makón napjainkban egy kiállítás apropóján

„Mindszenty bíboros, esztergomi érsek, Magyarország utolsó hercegprímása a Marosmenti Mária-napok keretében látogatott Makóra. Az 1948. május 22–23-án, az országos Mária-év eseményeként a Csanádi Egyházmegye által megrendezett Marosmenti Mária-nap Makó történetének legnagyobb tömegdemonstrációja volt. Sem előtte, sem utána ennyi ember nem gyűlt össze a város területén egy adott cél érdekében. Egy tábori misét és körmenetet többnyire nem szoktunk tömegdemonstrációként emlegetni; akkor – 7 hónappal Mindszenty József letartóztatása előtt – azonban a liturgia, tüntetésnek számított” – olvashatjuk Medgyesi Konstantin történész Mindszenty József makói látogatásáról írt tanulmányában, amely a Makói Keresztény Értelmiségi Szövetség füzetek sorozatában jelent meg 2003-ban.

A Szent István plébánia épületében található „Mindszenty szoba” felújítása kapcsán egy kiállítást terveztünk a bíboros egykori makói látogatásáról, mely ennek a két napnak az eseményeit és a főpap személyiségének, munkásságának állít emléket. Tartalmát és tárgyait, a meglévő tanulmányokból, a Mindszenty Alapítványtól, a Savaria Múzeumtól és Csehimindszent polgármesterétől kölcsönöztünk, és használtunk fel. De arra törekedtünk, – és az volt a határozott elképzelésünk –, hogy a makói kiállítást helyi anyaggal, visszaemlékezésekkel egészítsük ki. A társadalom, az átlagember megszólításának jelentőségét napjainkban már a történettudomány is fontosnak tarja. Ma már szinte lehetetlen történeti munkát megírni a 20. század második feléről oral history nélkül, amelynek létjogosultsága vitán felül áll.

Éppen ezért a makói múzeum az év elején egy felhívást tett közzé, melyben azokat a szemtanúkat kerestük meg, akik jelen voltak ezen eseményeken, vagy valamilyen tárgyi emléket őriznek a bíborosi látogatásról. Megdöbbenésünkre a felhívásunkra több makói, battonyai, pitvarosi, békéscsabai, mindszenti lakos jelentkezett. A visszaemlékezők többsége kisiskolás illetve középiskoláskorú volt 1948-ban, de élénken él emlékezetükbe a két nap eseménye.

A visszaemlékezéseket a múzeumi kiállításon, és a Mindszenty-szoba installációin teljes terjedelmében olvashatják és nézhetik, hallgathatják meg az érdeklődők. Az interjúkat Czibolya Kálmán és Szikszai Zsuzsanna készítette és szerkesztette. Külön köszönet a segítőinknek, az adatközlőknek: Árgyusi Ferencnének, Szládek Istvánné Árgyusi Katalinnak, Dr. Kasuba Róbert atyának, Kiss Józsefnek, Viplak Máténak és felesége Magdikának, Szüllőné Czödör Máriának, Radó Tibor Pitvaros polgármesterének, Prágai Antalné Szabó Marika néniének, Cseh Lászlónak, Cseh

Lászlóné Kiss Irénnek, Tamásy Aladárnak, Orosné Spák Hedvignek, aki édesapja, Spák Imre történetét mesélte el, és Siket Mártának.

Marosmenti
Márianapok
 Makón, május 22–23-án.

Előkészítő három napi ájtatosság
 a belvárosi, újvárosi, a szervita-atyák és a gör. kat. templomokban
 május 19, 20 és 21-én e.s.ii. 7 óra k or
 a májusi ájtatosság keretében.

Május 22-én: d. u. 3 óraker a Szt. Gelléri-konviktus udvarában
 ifjúsági csoportok megbeszélése dr. Hamvas Endre, csanádi püspök
 elnökletével.

D. u. 6 óraker a herceprinds érkezésre
 és fogadás a Szt. István-téren.

Este fél 9 óraker templomi
énekelemzés
 a Szt. István templomban.

Este 10 óraker egy órai szentségimádás a belvárosi, újvárosi,
 szervita- és gör. kat. templomokban.

Május 23-án: d. e. 9 óraker a Szt. István-téren felállított oltáron
szentimérei és szentbeszédet mond a herceprinds.
 Szentmise után szentséges körmenet a Belvárosban (Apaffy-, Kál-
 vária-, József Attila-u., Széchenyi-tér, Szegedi- és
 Árpád-u.)

D. u. fél 4 óraker a Szt. István-téren énekkel
hírdetel a Boldogszasny előtt
 (ifjúsági és felnőttek énekkarai.)

Kedves Testvér!
 Légy jelen az ünnepegeken és hozz Magaddal minél több testvért!

Pál, Károly: Szt. István, 1910. évi. „Dobozos Testvér”-nyomda, Makó

Dr. Szöllősy Gábor

Nyugdíjas agrármérnök, muzeológus,

Magyar Mezőgazdasági Múzeum (Budapest)

A végén csattan az ostor

Általánosan elterjedt nézet, hogy a karikásostor (és egyéb ostorok, korbácsok) hangja – magyarul csergetés, kongatás, cserdítés, rittyentés, stb. – egy hangrobbanás jelenség, vagyis az ostor csapójának a rojtja átlépi a hangsebességet és így keletkezik a hanghatás. Ezzel azonban több gond is van. Ha gyakorlott pásztoremberek jó járású ostorral csergetnek, olyan nyugodt, laza mozdulatokkal dolgoznak, olyan könnyen jár a kezükben az ostor, hogy a csapó mozgása szemmel is követhető. Nem tűnik hihetőnek, hogy az 335 m/sec fölötti sebességgel mozogna.

A csergetéshez elengedhetetlenül szükséges az ostor végén a csapó (sudár), Csapó nélkül is ad valamilyen hangot az ostor, de annak a jellege nem azonos a csergetésével, és a hangereje is messze elmarad tőle. A hangrobbanással kapcsolatban sehol nem merült fel, hogy a jelenség hangereje összefüggésben lenne a sebességgel. A csergetés esetében viszont létezik valamiféle összefüggés.

A kérdések tisztázása végett kísérleteket végeztem. Alapvetően azt akartam megtudni, hogy a karikás csapójának valóban át kell-e lépnie a hangsebességet ahhoz, hogy a csergetés hangeffektusa létrejöjjön. Ha valóban hangrobbanásról van szó, és az ostorszíj vége átlépi a hangsebességet, létrejön-e a hanghatás a csergetés jellegzetes mozdulata nélkül is. A méréseket a nyílak sebességméréséhez használatos fotocellás műszerrel végeztem négy karikásostorral, több sorozatban.

Az eredmények alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a csergetés hangjának létrejöttéhez nem szükséges, hogy az ostor kerületi sebessége átlépje a hangsebességet. Itt nem hangrobbanásról van szó. Hogy mi idézi elő ezt a jellegzetes hanghatást, azt nagy sebességű filmfelvételekkel lehetne tisztázni, de erre egyelőre nem találtam lehetőséget.

1-4. kép: A négy „kísérleti” ostor

5-6. kép: A mérőműszer és a mérés

Terendi Viktória

Néprajzkutató muzeológus,

Tornyai János Múzeum (Hódmezővásárhely)

Vásárhelyi Bestiárium – Állatábrázolások a hódmezővásárhelyi tárgykultúrában

Az előadás a Tornyai János Múzeum 2022. április 8 és szeptember 25 között fennálló időszak kiállítását, tárgyait és az ezekhez kapcsolódó szellemi örökséget mutatja be.

A kiállítás címét és vezérfonalát egy speciális kódex típus – a bestiárium – adja, amelyben a krónikások a tágan értett állatvilágra, azaz a valós állatokra és a (valóságosként kezelt) mitikus lényekre vonatkozó ismereteket, képzeteket és allegorikus jelentéseket gyűjtötték össze, azzal a céllal, hogy értelmezzék a teremtett világot. E kötetek jelentősége pedig épp ebben áll, hogy összefoglalják mindazt a művelődéstörténeti szempontból fontos és sokáig – akár a jelenig – ható tudásanyagot, ami mentén az európai ember világképe kialakult.

A Tornyai János Múzeum Néprajzi Gyűjteményének különböző tárgye gyűjtéseiben – legyen szó a kerámia, a textil, a háztartás, vagy a pásztoreszköz kollekciónról – ezidáig „szétszórtan” voltak jelen az állatalakokat formázó, vagy azokkal díszített műtárgyak, melyek többségét még sosem láthatta a közönség. E tárlat révén gyűltek egybe, és kerültek ki a raktár mélyéről e különleges használati tárgyak, néhány igen izgalmas és értékes magángyűjteményi darabbal kiegészülve. Nem tisztán néprajzi kiállításról van azonban szó, hiszen a Helytörténeti Gyűjtemény és a Régészeti Gyűjtemény, tematikába illeszkedő műtárgyait is integrálta a kiállítás, annak érdekében, hogy a témában rejlő tartalmi és időbeli távlatok minél inkább megnyílhassanak a látogatók előtt.

A kiállított, hetvennél több állatfigurás műtárgy azon túl, hogy felmutatja az eleinket egykor körülvevő állatokat és azokat a lényeket, amelyek létezésében hittek, esztétikai, szimbolikai, valamint tárgyhasználati szempontok szerint segít rekonstruálni, hogy a különféle állatfajok milyen szerepet tölthettek be az eltérő korszakok más-más társadalmi és kulturális viszonyai között.

A kiállítás végül felvillantja a települést körül ölelő táj faunájának jellegzetes egyedeit, valamint válogat azokból az eszközökből is, amelyek az emberek és állatok között kialakult és folyton változó kapcsolatot kísérték.

1. **kép:** Bődön menyétfigurás fedővel TJM NGy 58.13.1. (Fotó: Donka Gábor)

2. kép: Dohánytartó kutyafigurás fedővel TJM NGy 52.277.1-2. (Fotó: Donka Gábor)

3. kép: Sárkányfejes pártatű TJM NGy 55.65.1. (Fotó: Donka Gábor)

4. kép: Részlet a kiállításból

5. kép: Tornyai János gyűjteményéből származó oroszlán motívumos butella TJM NGy
50.673.1. (Fotó: Donka Gábor)

Végső István

Történész, Clio Intézet (Budapest)

Kinek a nyakába kerül a kötél? – A Szegénylegények című film és Nagy Czirok László írásai

Az 1965. április-júniusban a kiskunsági Apaj pusztán forgatott *Szegénylegények* című film (1966) a magyar filmművészet egyik legjobb és meghatározó alkotása. Jancsó Miklós és Hernádi Gyula kettős kitűnő együttműködése, forgatókönyve (*Nehézéletűek*, 1964) mellett Somló Tamás zseniális operatőri munkája mellett korszakos színészi alakítások (Görbe János, Latinovits Zoltán, Molnár Tibor, Agárdy Gábor) tették a magyar filmkultúra csúcsteljesítményévé. Martin Scorsese Oscar-díjas rendező szerint a film vége a valaha volt legnagyobb befutás. Ennek az alkotásnak az alapjait történelmi események, irodalmi művek mellett olyan néprajzi írások, könyvek adják, amelyek többek között Nagy Czirok László néprajzkutató nevéhez fűződnek. A *Ráday kor és a szegedi vár* könyv (1962) szövege, mintha a forgatókönyv alapvető ihletése lenne. Sokszor mintha csak a néprajzi gyűjtéseinek, írásainak (*Pásztorélet a Kiskunságon*. Budapest, 1959., *Budártűzek mellett. Kiskunsági anekdoták és alakok*. Budapest, 1963.) alakjai elevednének meg a filmvászonon. Nagy Czirok dél-alföldi pásztor-, betyár-, zsandár-, pandúrelemei és Jancsó-filmjének szereplői között igen látványos párhuzamok vannak. Külön kérdéskör lehet, hogy Nagy Czirok 1965-ös *Betyárélet a Kiskunságon*. című könyve valójában hatással lehetett-e Jancsó-Hernádi 1964-es forgatókönyvére és az 1965-ben forgatott filmjére.

1. kép: Fotó: Inkey Tibor (1965) port.hu

TARTALOM

Néprajzkutatók VII. Makói Találkozója program		5-8
Bartók Zoltán	Őrület, normalitás és okosság egy baranyai állatmenhelyen	10
Bene Zoltán	Asbóth János és Bosznia.	
	Egy imaginárius lehetőség a Monarchia megmentésére	11
Bogoly József Ágoston	A Tisza és a Maros tájértékének néprajzi és irodalmi vetülete	12-14
Filus Erika	Népi műemlékek felújítása Kiskőrösön	15-16
Gál László	Fejezetek a halászat dél-alföldi történetéből	17-18
Gyanó Szilvia	Tojásosztás, borszedés, lány a lovon és más adalékok Dél-Zala néprajzához. Szomjas Károly evangélikus lelkész felvételei a Thúry György Múzeum néprajzi fotótárában	19-21
Harangozó Imre	Szakralitás az alföldi pásztorok művészetében	22
Koncsek József	„Hej fosztóka fosztóka, kukoricát fosztunk ma...” Csuémunkák Kunszálláson és Fülöpjakabon	23
Kurucz Réka	Tájszerkezet, szőlőművelés és identitás kapcsolata a Villányi borvidék nyugati felén 1945-től napjainkig	24-26
Miklós Péter	Péter László és a makói szellemi örökség	27-28
Nagy Gábor	„Szó nélküli interjú” A néprajzi fényképezés mint kutatási módszer	29-31
Ozsváth Gábor Dániel	Mi szél hozta a túl a tiszai széldarálókat?	32-35
Sándor Bálint – Molnár Zsolt	A néprajzi megközelítés a mai pásztorság szellemi, erkölcsi és anyagi támogatásában	36-37
Szabó Kocsis Zsuzsanna	A kiskunsági kerékpáros népdalgyűjtő – Dr. Kálmán Lajos életútja és munkássága	38-39
Szikszai Zsuzsanna	Mindszenty József emlékezete Makón napjainkban egy kiállítás apropóján	40-41
Szóllósy Gábor	A végén csattan az ostor	42-47
Terendi Viktória	Vásárhelyi Bestiárium – Állatábrázolások a hódmezővásárhelyi tárgykultúrában	48-52
Végső István	Kinek a nyakába kerül a kötél? – A Szegénylegények című film és Nagy Czirok László írásai	53

